

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

JULIANE KOKOTT

15 päivänä joulukuuta 2005¹

I Johdanto

1. Nyt käsiteltävä tapaus antaa aihetta tarkentaa yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisten, jotka ovat unionin kansalaisten perheenjäseniä, oikeusasemaa pääsyssä yhteisön sisäisille työmarkkinoille.

3. Tätä taustaa vasten luxemburgilainen Cour administrative² (jäljempänä myös ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin) pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua yhteisön oikeuden tulkinnasta ja haluaa erityisesti tietää, onko kyseinen yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten perusteella vapautettu työlupaa koskevasta vaatimuksesta.

II Asiaan sovellettava lainsäädäntö

2. Kysymys on yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisesta, joka on naimisissa Luxemburgin kansalaisen kanssa ja asuu yhdessä tämän kanssa Belgiassa lähellä Belgian ja Luxemburgin välistä rajaa. Sillä aikaa kun hänen vaimonsa osallistui Belgiassa ammattikoulutukseen ja ammattiharjoitteluun, hän halusi itse tehdä Luxemburgissa työtä työntekijänä, mitä varten Luxemburgin viranomaiset eivät kuitenkaan myöntäneet hänelle työlupaa.

A Yhteisön oikeus

4. Tätä asiaa koskevat yhteisön oikeuden säännökset määrittellään työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1612/68 (jäljempänä

1 – Alkuperäinen kieli: saksa.

2 – Hallintotuomioistuin.

asetus N:o 1612/68),³ jossa säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion kansalainen on palkatussa työssä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toisen jäsenvaltion alueella, hänen aviopuolisollaan ja lapsellaan, joka on alle 21-vuotias tai huollettava, on oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen jäsenvaltion alueella myös siinä tapauksessa, että he eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia.”

5. Asetuksen N:o 1612/68 johdanto-osassa todetaan lisäksi seuraavaa:

”Vapaa liikkuvuus on työntekijöiden ja heidän perheidensä perusoikeus; työvoiman liikkuvuuden yhteisön alueella tulee olla työntekijälle eräs niistä keinoista, joilla mahdollistetaan hänen elin- ja työolojensa parantaminen ja helpotetaan hänen sosiaalista

etenemistään samalla tukien jäsenvaltioiden taloudellisten tarpeiden tyydyttämistä; kaikille jäsenvaltioiden työntekijöille on turvattava oikeus itse valita työnsä yhteisön alueella” (kolmas perustelukappale).

”Jotta oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen voisi käyttää puolueettomien arviointiperusteiden mukaan vapaasti ja arvokkaasti, on turvattava niin tosiasiallinen kuin oikeudellinenkin tasa-arvo kaikessa, mikä liittyy toimimiseen palkatussa työssä ja asunnon saantiin; kaikki esteet työvoiman vapaan liikkuvuuden tieltä tulee poistaa ottaen erityisesti huomioon työntekijän oikeus elää perheensä kanssa ja edellytysten luominen perheen sopeutumiselle vastaanottavan maan oloihin” (viides perustelukappale).

3 – EYVL L 257, s. 2. Asetuksen N:o 1612/68 11 artikla kumottiin ja korvattiin Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29 päivänä huhtikuuta 2004 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2004/38/ETY (EUVL L 158, s. 77, oikaisu EYVL L 229, s. 35; jäljempänä direktiivi 2004/38). Tämä lainsäädäntöä koskeva muutos on tosin voimassa vasta 30.4.2006 alkaen, eikä se siten ole tässä pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan tosiseikaston kannalta merkityksellinen.

6. Lisäksi on viitattava opiskelijoiden oleskeluoikeudesta 29 päivänä lokakuuta 1993

annettuun neuvoston direktiiviin 93/96/ETY.⁴ Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan 2 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion kansalaisen aviopuolisolla ja huollettavilla lapsilla on oikeus oleskella jonkin jäsenvaltion alueella, heillä on oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön tai itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi tämän jäsenvaltion alueella myös siinä tapauksessa, että he eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia.”

B Kansallinen lainsäädäntö

7. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei eritele tarkemmin, mitä Luxemburgin oikeuden määräyksiä pääasian riitaan sovelletaan. Ennakkoratkaisupyynnöstä voidaan kuitenkin päätellä, että henkilöt, kuten Cikotic, jotka eivät ole minkään Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaisia, tarvitsevat Luxemburgissa työluvan, joka voidaan evätä muun muassa työmarkkinapolittisista syistä.⁵

III Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti

8. Cynthia Mattern on Luxemburgin kansalainen. Hän on naimisissa Hajrudin Cikoticin kanssa, joka on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan ”Jugoslavian kansalainen”.

9. Keväällä 2003 aviopuolisot asuivat yhdessä Athusin (Aubagne) kunnassa Belgiassa. Mattern osallistui siellä perhe- ja terveysavustajan keskiasteen ammattikoulutukseen⁶ ja ammatinharjoitteluun.⁷ Asiakirjoista käy ilmi, että Mattern sai 30.6.2003 tutkintotodistuksen⁸ tästä belgialaisesta ammattikoulusta. Hänellä oli 15.7.2003 alkaen toistaiseksi voimassa oleva työsopimus Pétangessa Luxemburgin suurherttua-kunnassa sijaitsevan yrityksen kanssa, miltä osin on tosin epäselvää, milloin kyseinen työsopimus tarkkaan ottaen solmittiin.

10. Keväällä 2003 Cikotic haki samoin Belgiasta käsin työpaikkaa Luxemburgista. Erns-

4 – EYVL L 317, s. 59. Direktiivi 93/96 kumottiin ja korvattiin direktiivillä 2004/38. Tämä oikeudellinen muutos on tosin voimassa vasta 30.4.2006 alkaen, eikä se siten ole tämän kansallisen oikeudenkäynnin kohteena olevan tosiseikaston kannalta merkityksellinen.

5 – Lisäksi oikeudenkäyntiä koskevista asiakirjoista käy ilmi, että nyt käsiteltävässä tapauksessa Luxemburgin viranomaiset ovat soveltaneet erityisesti seuraavia kansallisen oikeuden säännöksiä: 28.3.1972 annetun lain, sellaisena kuin se on muutettuna (Loi modifiée du 28 mars 1972 concernant 1) l'entrée et le séjour des étrangers; 2) le contrôle médical des étrangers; 3) l'emploi de la main-d'œuvre étrangère), 27 §:ää ja 12.5.1972 annetun suurherttuan asetuksen, sellaisena kuin se on muutettuna (Règlement grand-ducal modifié du 12 mai 1972 déterminant les mesures applicables pour l'emploi des travailleurs étrangers sur le territoire du Grand-Duché de Luxembourg), 10 §:ää.

6 – ”Formation d'auxiliaire familiale et sanitaire à l'enseignement secondaire professionnel”.

7 – Asiakirjoista käy ilmi, että kysymyksessä oli hoitoavustajan (aide soignante) työtä koskeva ammatinharjoittelu maaliskuun ja kesäkuun 2003 välisenä aikana.

8 – ”Certificat de qualification de sixième année de l'enseignement secondaire professionnel”, Athénée Royal Athusin 30.6.2003 Aubagnessa (Athus) antama väliaikainen todistus.

terissä Luxemburgin suurherttuakunnassa sijaitseva yritys ilmoitti 18.3.2003⁹ Cikoticille tämän palkkaamisesta ja haki hänelle samalla työilupaa.¹⁰

Athusissa Belgiassa, mutta Mattern työskentelee yksityisen sektorin työntekijänä Luxemburgissa.¹²

11. Luxemburgin työministeriö¹¹ teki 14.6.2003 päätöksen, jolla se epäsi Cikoticin työluvan, koska Luxemburgin työvoimahallintoon oli ilmoittautunut riittävästi koulutamattomia työnhakijoita ja koska Euroopan talousalueen valtioiden kansalaisille oli annettava etusija avoimna oleviin työpaikkoihin. Sitä paitsi työnantaja ei ollut ilmoittanut kyseistä työpaikkaa avoimna olevaksi työpaikaksi, ja se oli näin säännösten vastaisesti täyttänyt kyseisen paikan (palkkaamalla Cikoticin) 17.3.2003 lukien.

IV Ennakkoratkaisupyyntö ja asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa

14. Luxemburgilainen Cour administrative keskeytti 11.2.2005 asian käsittelyn ja pyysi yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraavaan kysymykseen:

12. Aviopuolisot Mattern ja Cikotic ovat nostaneet tätä kielteistä päätöstä vastaan kanteen hallintolainkäyttömenettelyssä, jossa he erityisesti väittävät, että yhteisön oikeuden määräyksiä on rikottu. Tällä hetkellä riita-asia on vireillä toisessa oikeusasteessa luxemburgilaisessa Cour administrativessa.

13. Tämänhetkisten tietojen mukaan Mattern ja Cikotic asuvat edelleen yhdessä

”Sovelletaanko työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevia yhteisön säännöksiä tilanteeseen, jossa yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisen aviopuolisona on yhteisön kansalainen, joka on hankkinut koulutuksen ja suorittanut ammatillisen harjoittelun muussa kuin omassa jäsenvaltiossaan, ja voiko tällainen yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen tällaisessa tilanteessa vapautua työlu-paa koskevasta vaatimuksesta niiden sääntöjen nojalla, joilla taataan yhteisön kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen, jotka ovat yhteisön ulkopuolisen maan kansalaisia, oikeus työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen?”

9 – Hakemuksen jättöpäivä Luxemburgin työvoimahallinnolle (Administration de l'Emploi).

10 – Déclaration d'Engagement tenant lieu de demande en obtention du permis de travail.

11 – Ministre du Travail et de l'Emploi.

12 – Vrt. tältä osin kantajien kirjelmässään esittämät tiedot, joita ei ole riitautettu, pääasian oikeudenkäynnin molemmissa oikeusasteissa.

15. Yhteisöjen tuomioistuimessa käydyssä menettelyssä kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Saksan hallitus, Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ja komissio.

17. Riippumatta erityisistä oikeuksista, jotka voivat johtua esimerkiksi assosiaatiosopimuksista,¹³ yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisella ei tämänhetkisessä tilanteessa ole *yhteisön oikeuteen perustuvaa omaa oikeutta* jäsenvaltion työmarkkinoille pääsyyn.¹⁴

V Arviointi

16. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa ennakkoratkaisupyyntönsä erityisesti selvittää, voidaanko yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaista estää ottamasta vastaan ja harjoittamasta työsuhteesta tehtävää työtä jäsenvaltiossa seuraavien olosuhteiden vallitessa:

- Yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen on naimisissa kyseisen jäsenvaltion kansalaisen kanssa.
- Hänen aviopuolisonsa osallistuu toisessa jäsenvaltiossa ammattikoulutukseen ja ammattiharjoitteluun.
- Aviopuolisot asuvat yhdessä tässä toisessa jäsenvaltiossa.

18. Yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisella voi tosin olla *johdettu oikeus* työsuhteesta tapahtuvan työn vastaanottamiseen ja harjoittamiseen jäsenvaltiossa, jos hän on siellä työskentelevän siirtotyöläisen aviopuoliso tai lapsi (asetuksen N:o 1612/68 11 artikla). Sama koskee sellaisen unionin kansalaisen, joka harjoittaa oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ja asuu kyseisessä jäsenvaltiossa opiskelijana, aviopuolisoa tai lasta (direktiivin 93/96 2 artiklan 2 kohdan 2 alakohta).¹⁵

13 – Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen 28 artiklan (EYVL 1994, L 1, s. 3) johdosta esimerkiksi työntekijöiden vapaa liikkuvuus laajennettiin koskemaan koko ETA-aluetta; sveitsiläisiä koskee toisaalta Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden ja toisaalta Sveitsin valaliiton välillä tehty kahdenvälinen sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta (EYVL 2002, L 114, s. 6). Esimerkiksi Euroopan talousyhteisön ja Turkin välinen assosiaatiosopimus (EYVL 1964, 217, s. 3685) assosiaation kehityksestä 19.9.1980 tehdyn assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 mukaisine, siihen kuuluvine täytäntöönpanomääräyksineen (vrt. ennen kaikkea assosiaatiosopimuksen 12 artikla ja päätöksen N:o 1/80 6 artikla) ei ole näin pitkälle menevä.

14 – Tämän alan viimeaikaisesta kehityksestä vrt. esim. komission ehdotus neuvoston direktiiviksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä palkkatyötä tai itsenäistä ammatinharjoittamista varten, KOM(2001) 386 lopullinen (EYVL 2001, C 332 E, s. 248); vrt. tulevasta kehityksestä myös pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta 25 päivänä marraskuuta 2003 annettu neuvoston direktiivi 2003/209/EY (EUVL 2004, L 16, s. 44) ja erityisesti direktiivin 11 ja 14 artikla.

15 – Direktiivin 2004/38 mukaisesti luonteeltaan horisontaalinen, vastaava sääntely koskee 30.4.2006 alkaen unionin kansalaisten perheenjäseniä. Direktiivi korvaa sekä asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan että direktiivin 93/96 2 artiklan 2 kohdan 2 alakohtan.

19. Näiden määräysten tarkastelussa en aio tarkemmin käsitellä maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyviä ongelmia tai yhteisön oikeuden määräysten mahdollista väärinkäyttöä. Käytettävissä olevien tietojen mukaan ei nimittäin ole aihetta olettaa, että Cikotic oleskelisi laittomasti yhteisön alueella, että kyseessä olisi valeavioliitto tai että aviopuoliset Cikotic ja Mattern olisivat muuttaneet asumaan Belgiaan pelkästään valetarkoituksessa.

jos hänen luxemburgilaisen vaimonsa Matternin, joka osallistuu Belgiassa ammattiharjoitteluun, voidaan katsoa olevan tässä säännöksessä tarkoitettu työntekijä.

22. EY 39 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettulla työntekijän käsitteellä on yhteisön oikeudessa oma merkityksensä, jota vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ei tule tulkita suppeasti.¹⁶

A Johdettu oikeus palkatun työn vastaanottamiseen ja harjoittamiseen asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan mukaisesti

20. Cikoticilla voi ensinnäkin olla johdettu oikeus työmarkkinoille pääsyyn asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan perusteella, johon kansallinen tuomioistuin ennakkoratkaisupyynnössään nimenomaisesti viittaa. Cikotic voi vedota kyseiseen säädökseen, mikäli hän kuuluu sen henkilöllisen ja alueellisen soveltamisalan piiriin.

23. Työsuhteelle on ominaista se, että henkilö tekee tietyn ajanjakson ajan toiselle tämän johdon alaisena suorituksia vastiketta vastaan.¹⁷

24. Sillä, että työsuhteella on erityislaatuinen oikeudellinen luonne kansallisessa lainsää-

1. Henkilöllinen soveltamisala: työntekijän aviopuoliso

21. Cikotic kuuluu asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan henkilölliseen soveltamisalaan,

16 – Asia C-138/02, Collins, tuomio 23.3.2004 (Kok. 2004, s. I-2703, 26 kohta); asia C-456/02, Trojani, tuomio 7.9.2004 (Kok. 2004, s. I-7573, 15 kohta) ja asia C-109/04, Kranemann, tuomio 17.3.2005 (Kok. 2005, s. I-2421, 12 kohta). Vrt. lisäksi asia 75/63, Unger, tuomio 19.3.1964 (Kok. 1964, s. 381, 396 kohta ja sitä seuraavat kohdat); asia 53/81, Levin, tuomio 23.3.1982 (Kok. 1982, s. 1035; Kok. Ep. VI, s. 351, 11 ja 13 kohta); asia 66/85, Lawrie-Blum, tuomio 3.7.1986 (Kok. 1986, s. 2121, Kok. Ep. VIII, s. 687, 16 kohta); asia 344/87, Bettray, tuomio 31.5.1989 (Kok. 1989, s. 1621, 11 kohta); asia C-3/90, Bernini, tuomio 26.2.1992 (Kok. 1992, s. I-1071, 14 kohta); asia C-337/97, Meeusen, tuomio 8.6.1999 (Kok. 1999, s. I-3289, 13 kohta) ja asia C-188/00, Kurz, tuomio 19.11.2002 (Kok. 2002, s. I-10691, 32 kohta).

17 – Edellä alaviitteessä 16 mainitut asiat Lawrie-Blum (tuomion 17 kohta), Bettray (12 kohta), Bernini (14 kohta), Meeusen (13 kohta), Kurz (32 kohta), Collins (26 kohta), Trojani (15 kohta) ja Kranemann (12 kohta).

dännössä, asianomaisen henkilön suuremmalla tai pienemmällä tuottavuudella, palkkauksessa käytettyjen varojen alkuperällä tai palkkauksen pienuudella ei ole merkitystä sen kannalta, katsotaanko henkilön olevan yhteisön oikeudessa tarkoitetun työntekijän asemassa vai ei.¹⁸ Pikemminkin työntekijänä on pidettävä jokaista, joka tekee aitoa ja todellista työtä, eikä tällöin oteta huomioon sellaista työtä, joka on niin vähäistä, että sitä on pidettävä pelkästään toisarvoisena ja liitännäisenä.¹⁹

25. Vastaavasti myös henkilö, joka suorittaa ammattikoulutuksen yhteydessä tapahtuvaa harjoittelua, on katsottava työntekijäksi, jos harjoittelu suoritetaan aitoa ja todellista palkkatyötä koskevien ehtojen mukaan.²⁰

26. Sitä, täyttääkö Mattern nämä tunnusmerkit, ei voida käytettävissä olevien tietojen perusteella arvioida lopullisesti. Joka tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan voisi EY 234 artiklan mukaisessa ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa menettelyssä määrittää pääasian tosiseikastoa tai soveltaa kansallisiin toimiin tai tilanteisiin yhteisön

säännöksiä, joita se tulkitsee.²¹ On pikemminkin kansallisen tuomioistuimen asiana määrittää tarvittavat seikat tältä osin.

27. Koska ammattikoulutuksen yhteydessä suoritettua harjoittelun tarkoituksena on ennen kaikkea ammatillisten taitojen kehittäminen, kansallinen tuomioistuin voi arvioidessaan, onko kysymyksessä aito ja todellinen työ, muun muassa myös tutkia, onko asianomaisen henkilön työskentelyn ajallinen kesto ollut työhön tutustumiseksi riittävä.²²

28. Sitä paitsi kansallisen tuomioistuimen tulee varmistua siitä, onko Mattern saanut ammattiharjoittelustaan edes vähäistä palkkaa. Vain siinä tapauksessa hänet voidaan katsoa työntekijäksi.

29. Se, kuuluuko Cikotic Matternin avio- puolisona asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan henkilölliseen soveltamisalaan, riippuu siis

18 – Edellä alaviitteessä 16 mainitut asiat Levin (tuomion 16 kohta), Lawrie-Blum (20 ja 21 kohta), Bettray (15 ja 16 kohta), Kurz (32 kohta), Trojani (16 kohta) ja Kranemann (17 kohta).

19 – Edellä alaviitteessä 16 mainitut asiat Bettray (tuomion 13 kohta), Bernini (14 kohta), Meeusen (13 kohta), Collins (26 kohta), Trojani (15 kohta) ja Kranemann (12 kohta).

20 – Edellä alaviitteessä 16 mainittu asia Bernini (tuomion 15 kohta), samoin asia Lawrie-Blum (19–21 kohta) ja Kranemann (13 kohta).

21 – Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö, vrt. viimeaikaisesta oikeuskäytännöstä asia C-211/03, HLH Warenvertriebs GmbH, tuomio 9.6.2005 (Kok. 2005, s. I-5141, 96 kohta).

22 – Edellä alaviitteessä 16 mainittu asia Bernini, tuomion 16 kohta.

loppujen loppuiksi seikoista, joista kansallisen tuomioistuimen on päätettävä.

2. Alueellinen soveltamisala: työskentely-paikkakunta

30. Cikotic kuuluu asetuksen N:o 1612/68 alueellisen soveltamisalan piiriin, jos hänen aviopuolisonsa Mattern on ”jäsenvaltion alueella”²³ palkatussa työssä²⁴ ja jos hän itse haluaa ryhtyä mihin tahansa työhön ”kyseisen jäsenvaltion alueella”.

31. Nyt käsiteltävää tapausta kuvaa se, että aviopuolisot Cikotic ja Mattern asuvat yhdessä Belgiassa ja että Mattern merkityk-

sellisenä ajanjaksona keväällä 2003²⁵ osallistui siellä myös ammattikoulutukseen ja ammattiharjoitteluun, kun Cikotic puolestaan pyrki samaan aikaan pääsemään *toisen* jäsenvaltion – Luxemburgin – eikä tämän saman jäsenvaltion työmarkkinoille.

32. Asetuksen N:o 1612/68 11 artiklaa ei voida soveltaa tällaiseen tosiseikastoon, sillä sen sanamuodossa vaaditaan, että paikkakunta, jossa yhteisöstä lähtöisin oleva työntekijä ja hänen aviopuolionsa, joka on yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen, tekevät palkattua työtä, on *samassa jäsenvaltiossa* (”kyseisen jäsenvaltion” alueella). Tähän viittaavat aivan oikein myös asian käsittelyyn osallistuneet jäsenvaltioiden hallitukset sekä komissio.

33. Asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan mukainen oikeus palkatun työn tekemiseen ei takaa siirtotyöläisten perheenjäsenille välitöntä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Se palvelee pikemminkin, kuten myös muut asetuksen N:o 1612/68 10 ja 12 artiklan säännökset, *asianomaista siirtotyöläistä*, jonka perheeseen kuuluu aviopuoliso tai lapsi, joka on yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen. Mainitut säännökset ovat osa sääntelykokonaisuutta, jonka tarkoituksena on *siirtotyöläisen* liikkuvuuteen kohdistuvien sellaisten esteiden poistaminen, jotka koskevat erityisesti hänen oikeuttaan elää perheensä kanssa ja edellytysten luomista per-

23 – Näin myös tämän säännöksen ranskan-, italian-, portugalin- ja hollanninkielisissä versioissa. Sen sijaan esimerkiksi asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan tanskan-, englannin-, suomen-, ruotsin- ja espanjankielisissä versioissa puhutaan palkatun työn tekemisestä *toisen* jäsenvaltion alueella.

24 – Vaihtoehto itsenäisenä ammatinharjoittajana toimimisesta, joka myös mainitaan asetuksen N:o 1612/68 11 artiklassa, ei ole nyt käsiteltävän tapauksen kannalta merkityksellinen.

25 – Muistutettakoon siitä, että Cikotic etsi keväällä 2003 Belgiasta käsin työtä Luxemburgista ja että luxemburgilainen yritys haki hänelle työlupaa tuon valtion viranomaisilta 18.3.2003. Luxemburgin työministeriön kielteinen päätös on päivätty 14.7.2003.

heen sopeutumiselle *vastaanottavan maan* oloihin.²⁶

34. Tässä mielessä myös asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan tarkoituksena on ainoastaan toteuttaa *siirtotyöläisen* oikeus vapaaseen liikkuvuuteen EY 39 artiklan mukaisesti ja suojata tällöin hänen ja hänen perheenjäsentensä oikeutta perhe-elämään, mikä ilmaistaan myös Euroopan ihmisoi-
keussopimuksen 8 artiklassa²⁷ ja nykyisin myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa.²⁸ Tätä taustaa vasten on myös ymmärrettävissä se, että asetuksen N:o 1612/68 kolmannessa perustelukappa-
leessa vapaa liikkuvuus kuvataan ”työnteki-
jöiden ja heidän perheidensä perusoikeu-
deksi”. Elinolojen parantaminen ja sosiaa-

lisen etenemisen helpottaminen, joista on puhe samassa perustelukappaleessa, voidaan myös usein saavuttaa paremmin, jos siirto-
työläisen lisäksi myös hänen aviopuolisonsa voi paikan päällä osallistua perheen elättä-
miseen työtuloillaan.

35. Tähän sopeuttamistavoitteeseen nähden siirtotyöläisten perheenjäsenten oikeus pal-
katun työn tekemiseen ei ole yhteisön laajuinen, vaan se rajoittuu siihen jäsenval-
tioon, jossa siirtotyöläinen kulloinkin tekee
työtä.

36. Epäilemättä tällöin ei ole aina mahdol-
lista toteuttaa sitä ihanteellista tilannetta,
että sekä siirtotyöläinen että hänen perheen-
jäsenensä löytävät samalta paikkakunnalta
asunnon, työpaikan ja koulutuksen. Jotta
kuitenkin voitaisiin taata heidän sopeutumi-
sensa vastaanottavaan maahan parhaalla
mahdollisella tavalla, voi mahdollisesti olla
tarpeen, että siirtotyöläisen perheenjäsenet
etsivät sopivia paikkoja yhteisen asuinpaik-
kakunnan lähiympäristöstä.

37. Tämä tarve ilmaistaan asetuksen
N:o 1612/68 11 artiklan sanamuodossa:
siirtotyöläisen aviopuolisolla ja lapsilla on
oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun
työhön ”koko kyseisen [vastaanottavan]

26 – Asetuksen N:o 1612/68 viides perustelukappale. Vrt. perhe-
elämän merkityksestä vapaata liikkuvuutta koskevien sään-
nösten puitteissa myös asia C-157/03, komissio v. Espanja,
tuomio 14.4.2005 (Kok. 2005, s. I-2911, 26 kohta); asia
C-459/99, MRAX, tuomio 25.7.2002 (Kok. 2002, s. I-6591,
53 kohta); asia C-60/00, Carpenter, tuomio 11.7.2002
(Kok. 2002, s. I-6279, 38, 39 ja 42 kohta); asia C-356/98,
Kaba, tuomio 11.4.2000 (Kok. 2000, s. I-2623, 20 kohta) ja asia
C-308/89, Di Leo, tuomio 13.11.1990 (Kok. 1990, s. I-4185,
Kok. Ep. IX, s. 607, 13 kohta).

27 – Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskeva
eurooppalainen yleissopimus, allekirjoitettu Roomassa
4.11.1950.

28 – EYVL 2000, C 364, s. 1. Vaikka perusoikeuskirjalla ei vielä ole
mitään primäärioikeuteen verrattavissa olevia sitovia oikeus-
vaikutuksia, se antaa kuitenkin oikeuslähteenä tietoa yhteisön
oikeusjärjestyksessä taatuista perusoikeuksista. Vrt. tästä jo
8.9.2005 antamani ratkaisuehdotus asiassa C-540/03, parla-
menti v. neuvosto (108 kohta, ei vielä julkaistu oikeusta-
pauskokoelmassa) ja 14.10.2004 antamani ratkaisuehdotus
yhdistetyissä asioissa C-387/02, C-391/02 ja C-403/02,
Berlusconi ym., tuomio 3.5.2005 (Kok. 2005, s. I-3565
ratkaisuehdotuksen alaviite 83); vrt. vastaavasti julkisasiamies
Poiates Maduron 29.6.2004 antama ratkaisuehdotus asiassa
C-181/03 P, Nardone, tuomio 13.1.2005 (Kok. 2005, s. I-199,
ratkaisuehdotuksen 51 kohta); julkisasiamies Mischoon
20.9.2001 antama ratkaisuehdotus yhdistetyissä asioissa
C-20/00 ja C-64/00, Booker Aquaculture ja Hydro Seafood,
tuomio 10.7.2003 (Kok. 2003, s. I-7411, ratkaisuehdotuksen
126 kohta); julkisasiamies Tizzanon 8.2.2001 antama ratkai-
suehdotus asiassa C-173/99, BECTU, tuomio 26.6.2001
(Kok. 2001, s. I-4881, ratkaisuehdotuksen 28 kohta) ja
julkisasiamies Léger'n 10.7.2001 antama ratkaisuehdotus
asiassa C-353/99 P, Hautala, tuomio 6.12.2001 (Kok. 2001, s.
I-9565, ratkaisuehdotuksen 82 ja 83 kohta); vrt. julkisasiamies
Alberin pidättyväisempi kanta 24.10.2002 annetussa ratkai-
suehdotuksessa, asia C-63/01, Evans, tuomio 4.12.2003
(Kok. 2003, s. I-14447, ratkaisuehdotuksen 80 kohta).

jäsenvaltion alueella”, eli myös muilla paikakunnilla kuin yhteisellä asuinpaikkakunnalla tai siirtotyöläisen työskentelypaikkakunnalla.

38. On myönnettävä, että valtion rajan läheisyydessä olevilla alueilla lienee monesti yleisempää, että sopivia paikkoja etsitään naapurijäsenvaltioista kuin ”koko kyseisen [vastaanottavan] jäsenvaltion alueelta”. Esimerkiksi Salzburgista käsin voi olla vaivalloisempaa lähteä Wieniin kuin välittömässä läheisyydessä olevaan Ylä-Baijeriin (Saksaan), ja etäisyys Thionvillestä (Ranskasta) Luxemburgiin on selkeästi pienempi kuin Pariisiin tai Marseilleen. Juuri Belgian, Luxemburgin, Ranskan ja Saksan raja-alueilla *rajatyöntekijät*²⁹ ovat hyvin yleinen ilmiö. Myös belgialainen paikkakunta Athus, jossa Cikotic ja Mattern asuvat yhdessä, sijaitsee Luxemburgin rajan välittömässä läheisyydessä. Sieltä on vain noin 47 kilometrin mittainen matka Cikoticin mahdollisen työnantajan Ernsterissä Luxemburgissa sijaitsevaan kotipaikkaan.³⁰ Sopeutumisen sekä aviopuolisoiden Mattern ja Cikotic yhteisen perhe-elämän kannalta olisi varmasti etua siitä, että Cikotic voisi työskennellä Luxemburgin suurherttuakunnassa sen sijaan, että hänen pitäisi

matkustaa kauempana sijaitseviin belgialaisiin kaupunkeihin ja takaisin, esimerkiksi Brysseliin tai Namuriin.

39. Tällaista *myös yhteisön sisäraajat ylittävää* työskentelymahdollisuutta asetuksen N:o 1612/68 artiklassa ei tämänhetkisen yhteisön oikeuden mukaan kuitenkaan anneta perheenjäsenille, jotka ovat yhteisön ulkopuolisten valtioiden kansalaisia. Yhteisön lainsäätäjä ei ole tosin rajoittanut kyseisen henkilöryhmän työskentelymahdollisuuksia tiukasti vain siirtotyöläisten työskentelypaikkakuntaan, vaan – sopeutumisen tukemiseksi ja sopivia työpaikkoja koskevien mahdollisuuksien parantamiseksi – laajentanut sen kyseisen vastaanottavan jäsenvaltion koko alueelle. Yhteisön lainsäätäjä ei kuitenkaan nähtävästi ole tähän mennessä tehnyt sellaista päätöstä, että perheenjäsenen oikeutta ryhtyä palkattuun työhön laajennettaisiin myös kyseisen jäsenvaltion rajojen ulkopuolelle, vaikka kysymys olisikin vain rajan läheisyydessä sijaitsevasta alueesta siirtotyöläisen perheen asuinpaikan lähiympäristössä.

40. Tällä hetkellä voimassa olevan yhteisön oikeuden mukaan tilanne on näin ollen seuraava:

29 – Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta 29 päivänä huhtikuuta 2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 (EUVL L 166, s. 1, oikaisu EUVL L 200, s. 1) 1 artiklan f alakohdassa määritellään, että *rajatyöntekijän* käsitteellä tarkoitetaan ”henkilöä, joka toimii palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana yhdessä jäsenvaltiossa mutta asuu toisessa jäsenvaltiossa, johon hän palaa pääsääntöisesti päivittäin tai vähintään kerran viikossa”; samoin jo sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/81 (EYVL L 149, s. 2) 1 artiklan b alakohda.

30 – Tämä matka kestää autolla noin 36 minuuttia, josta 21 minuuttia (35 km) ajetaan moottoriteillä (tiedot Internet-sivujen www.viamichelin.de ja www.map24.de mukaan, tiedot haettu viimeksi 9.11.2005).

Asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan perusteella yhteisön ulkopuolisen valtion kansalaisella ei ole oikeutta palkatun työn tekemiseen muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa hänen aviopuolisonsa, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen, on työssä harjoittaen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

3. Yksittäistapauksen olosuhteiden muuttuminen työluvan päämisen jälkeen

harjoittaminen koko ”kyseisen jäsenvaltion alueella).

41. Jos sovellettavan kansallisen prosessioikeuden mukaan on mahdollista, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuim ottaa huomioon myös sellaiset yksittäisen tapauksen olosuhteiden muutokset, jotka ovat tapahtuneet vasta Luxemburgin työministeriön antaman kielteisen päätöksen antamisen *jälkeen*,³¹ siis 14.7.2003 jälkeen, on lisäksi vielä huomautettava seuraavaa:

42. Kuten asiakirjoista käy ilmi, Matternilla on 15.7.2003 alkaen ollut toistaiseksi voimassa oleva työsopimus Pétangessa Luxemburgin suurherttuakunnassa sijaitsevan yrityksen kanssa, ja hän on siitä lähtien ollut Luxemburgissa yksityisen sektorin työntekijänä.

43. Tämän hetken näkökulmasta tarkasteltuna Cikotic siis pyrkii pääsemään työmarkkinoille *samassa jäsenvaltiossa*, jossa myös hänen aviopuolisonsa on palkatussa työssä ja kuuluu siten nykyisin asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan alueellisen soveltamisalan piiriin jo säännöksen sanamuodon perusteella (minkä tahansa palkatun työn

44. Tältä osin tilannetta ei muuta myöskään se, että Mattern on lähtöisin tästä jäsenvaltiosta.

45. Yhteisön oikeuden säännökset eivät tosin, kuten todettu, koske puhtaasti valtion sisäisiä tosiseikastoja.³² Jos kuitenkin konkreettisella tapauksella on liittymä yhteisön oikeuteen, erityisesti koska asianomainen henkilö on käyttänyt oikeuttaan liikkua vapaasti jäsenvaltioiden alueella, yhteisön oikeutta voidaan soveltaa myös sellaisen jäsenvaltion osalta, jonka kansalainen tämä henkilö on.³³ Tämä perustuu siihen pohdintaan, että jäsenvaltion kansalainen saattaisi luopua aikeistaan lähteä kotimaastaan harjoittaakseen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, jos hän ei palatessaan siihen jäsenvaltioon, jonka kansalainen hän on, voisi vedota yhteisön oikeuteen samalla tavoin kuin muiden jäsenvaltioiden kansalaiset.

46. Jos siis kansallinen tuomioistuim tulee siihen lopputulokseen, että Mattern täyttää

31 – Ennakkoratkaisupyyntöä koskevan päätöksen viimeistä edeltävän perustelukappaleen viittaus edellä alaviitteessä 33 mainittuun tuomioon asiassa C-19/92, Kraus, voitaisiin ymmärtää tässä mielessä, sillä perustelukappaleessa viitataan Matternin ammattiuuran hankkimiseen ”hänen omassa maassaan” eli hänen mahdolliseen paluuseensa Luxemburgin työmarkkinoille.

32 – Yhdistetyt asiat 35/82 ja 36/82, Morson ja Jhanjan, tuomio 27.10.1982 (Kok. 1982, s. 3723, Kok. Ep. VI, s. 579, 16 ja 17 kohta); yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89, Dzodzi, tuomio 18.10.1990 (Kok. 1990, s. I-3763, Kok. Ep. IX, s. 555, 23 ja 24 kohta) ja yhdistetyt asiat C-64/96 ja C-65/96, Uecker ja Jacquet, tuomio 5.6.1997 (Kok. 1997, s. I-3171, 16 ja 21 kohta).

33 – Asia C-19/92, Kraus, tuomio 31.3.1993 (Kok. 1993, s. I-1663, Kok. Ep. XI, s. I-177, 15 ja 16 kohta); asia C-224/98, D’Hoop, tuomio 11.7.2002 (Kok. 2002, s. I-6191, 30 kohta) ja asia C-224/02, Pusa, tuomio 29.4.2004 (Kok. 2004, s. I-5763, erityisesti 17 kohta).

siirtotyöläisen tunnusmerkit,³⁴ hän on silloin sellaisen henkilön asemassa, joka on EY 39 artiklan mukaisesti käyttänyt oikeuttaan liikkua vapaasti ja kuuluu siten yhteisön oikeuden soveltamisalan piiriin.

maahantulo- ja oleskeluoikeuden³⁷ lisäksi aina myös oikeus työskentelyyn siinä jäsenvaltiossa, jossa siirtotyöläinen sillä hetkellä on työssä. Siinä tapauksessa, että siirtotyöläinen palaa kotijäsenvaltionsa työmarkkinoille, hänen perheenjäsenillään on sen vuoksi myös oltava siellä oikeus työskentelyyn asetuksen N:o 1612/68 11 artiklassa tarkoitettulla tavalla.

47. Sama pohdinta voidaan ulottaa koskemaan myös siirtotyöläisten perheenjäsenen johdettuja oikeuksia siten kuin niistä säädetään asetuksen N:o 1612/68 10–12 artiklassa.³⁵ Sillä kuten jo edellä on selvitetty,³⁶ myös näiden johdettujen oikeuksien tarkoituksena on loppujen lopuksi siirtotyöläisten liikkuvuuden tukeminen ja heidän perhe-elämänsä suojelu.

49. Lisäksi se, että aviopuolisilla Mattern ja Cikotic on siitä huolimatta, että he ovat työssä Luxemburgissa, edelleen oikeus pitää yhteinen asuinpaikkansa Belgiassa, seuraa Matternin osalta oikeudesta vapaaseen liikkuvuuteen, johon hän unionin kansalaisena on EY 18 artiklan mukaan oikeutettu,³⁸ ja Cikoticin osalta tämä johtuu direktiivin 90/364 1 artiklan 1 kohdasta, tarkasteltuna yhdessä 1 artiklan 2 kohdan a alakohdan kanssa, johdetusta oleskeluoikeudesta.

48. Jotta siis siirtotyöläisen liikkuvuus – joka sisältää hänen mahdollisen paluunsa sen jäsenvaltion työmarkkinoille, josta hän on lähtöisin – voitaisiin taata parhaalla mahdollisella tavalla ja erityisesti jotta hänelle tällöin voitaisiin mahdollistaa perhe-elämän ylläpitäminen, on välttämätöntä, että siirtotyöläisen aviopuolisolle ja lapsille myönnetään

50. Yhteenvetona voidaan todeta seuraavaa:

Jos työntekijä palaa harjoitettuaan oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen takaisin siihen

34 – Vrt. tästä edellä ratkaisuehdotuksen 22–28 kohta.

35 – Näin myös yhteisöjen tuomioistuimien on jo todennut, että yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen voi vedota yhteisön oikeuteen maahantulo- ja oleskeluoikeuden osalta, jos tämä yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen on kotimaahansa palaavan unionin kansalaisen aviopuoliso: vrt. asia C-370/90, Singh, tuomio 7.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4265, Kok. Ep. XIII, s. I-19, 19–23 kohta) ja asia C-109/01, Akrich, tuomio 23.9.2003 (Kok. 2003, s. I-9607, 54 kohta).

36 – Edellä ratkaisuehdotuksen 33 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

37 – Edellä alaviitteessä 35 mainitut asiat Singh (tuomion 19–23 kohta) ja Akrich (54 kohta).

38 – Tämän oleskeluoikeuden rajoitukset voivat johtua oleskeluoikeudesta 28 päivänä kesäkuuta 1990 annetun neuvoston direktiivin 90/364/ETY (EYVL L 180, s. 26; jäljempänä direktiivi 90/364) 1 artiklasta. Kyseinen direktiivi kumottiin ja korvattiin direktiivillä 2004/38; tämä muutos on tosin voimassa vasta 30.4.2006 lukien, eikä se siten ole pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevan tosiseikaston kannalta merkityksellinen.

jäsenvaltioon, jonka kansalainen hän on, hänen aviopuolisollaan, joka on yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen, on oikeus asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan mukaan oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen jäsenvaltion alueella.

B Johdettu oikeus palkatun työn vastaanottamiseen ja tekemiseen direktiivin 93/96 2 artiklan 2 kohdan mukaisesti

51. Mikäli kansallinen tuomioistuin päätyy siihen tulokseen, ettei Matternin Belgiassa suorittama ammattiharjoittelu täytä aidon ja todellisen työn edellytyksiä vaan että se on ollut niin vähäistä, että sitä on pidettävä pelkästään toisarvoisena ja liitännäisenä, Matternia ei tulisi katsoa työntekijäksi. Sama koskee sitä tilannetta, että Mattern ei ole saanut ammattiharjoittelustaan edes vähäistä korvausta.³⁹

52. Tämä ei kuitenkaan missään tapauksessa tarkoita sitä, että aviopuolisot Mattern ja Cikotic eivät tällöin kuuluisi yhteisön oikeuden soveltamisalan piiriin. Kysymykseen tulisi nimittäin joka tapauksessa opiskelijoiden oleskeluoikeudesta annetun direktiivin

soveltaminen, jota käsittelen seuraavassa lyhyesti toissijaisena vaihtoehtona.

53. Toisin kuin direktiivin nimestä voisi päätellä, opiskelijoiden oleskeluoikeudesta annettu direktiivi ei missään tapauksessa koske vain henkilöitä, jotka suorittavat korkeakoulu- tai ammattikorkeakoulututkintoa. Pikemminkin direktiivin asialliseen soveltamisalaan kuuluvat aina jo sellaiset tapaukset, joissa jäsenvaltion kansalainen oleskelee muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, josta hän on lähtöisin, ja on siellä opiskelijana kirjoittautunut hyväksytyyn oppilaitokseen osallistuakseen pääasiallisesti ammattikoulutukseen (direktiivin 93/96 1 artiklan viimeinen virke). Näin ollen sellaiset ammattikoulutuskinnnot kuten Matternin Belgiassa suorittama koulutus kuuluvat opiskelijoiden oleskeluoikeudesta annetun direktiivin soveltamisalan piiriin. Tämä vastaa lisäksi myös kyseisen direktiivin tarkoitusta, joka yleisellä tasolla on varmistaa jäsenvaltion kansalaisen pääsy ammattikoulutukseen muissa jäsenvaltioissa.⁴⁰

54. Opiskelijoiden oleskeluoikeudesta annetun direktiivin 2 artiklan 2 kohdan 2 alakohdan mukaan Cikoticilla, joka on sellaisen unionin kansalaisen aviopuoliso, joka ammattikoulutuksen vuoksi oleskelee oikeutetusti⁴¹ jäsenvaltiossa, on oikeus ryhtyä

40 – Direktiivin 93/96 kolmas ja neljäs perustelukappale sekä 1 artiklan ensimmäinen virke.

41 – Oleskelulupa voidaan evätä opiskelijalta ja hänen perheenjäseneltään direktiivin 93/96 1 artiklan mukaisesti, jos opiskelija ei pysty osoittamaan, että hänellä on riittävästi tuloja ja varoja itselleen ja perheelleen, niin että he eivät oleskeluaikanaan joudu turvautumaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa sosiaalihuoltojärjestelmään.

mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen jäsenvaltion alueella riippumatta siitä, minkä valtion kansalainen hän on.

teltävässä tapauksessa ole myöskään puhtaasti valtion sisäisistä tosiseikoista. Jo pelkästään sen johdosta, että unionin kansalainen muuttaa asuinpaikkansa ulkomaille, unionin kansalainen harjoittaa – yleistä vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden (EY 18 artiklan 1 kohta) voimaantulosta lukien – yhteisön oikeuden mukaista taattua oikeuttaan.⁴³

55. Tämän säännöksen alueellinen soveltamisala vastaa asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan soveltamisalaa ("koko kyseisen jäsenvaltion alueella"). Opiskelijoiden perheenjäsenien oikeudellisen aseman osalta opiskelijoiden oleskeluoikeudesta annettu direktiivi perustuu myös samanlaisiin pohdintoihin kuin asetus N:o 1612/68, ja sen tavoitteet ovat vastaavat. Erityisesti tämän direktiivin kahdeksannen perustelukappaleen mukaan opiskelijan oleskeluoikeuden käyttäminen on vasta silloin todellinen mahdollisuus, kun se myönnetään myös opiskelijan perheenjäsenille. Perhe-elämän tukemisella ja perheen sopeutumisella vastaanottavaan maahan on merkitystä myös tämän direktiivin yhteydessä. Tätä taustaa vasten kyseiseen direktiiviin voidaan soveltaa vastaavasti, mitä yllä on esitetty asetuksen N:o 1612/68 yhteydessä.⁴²

56. Sen tosiseikan osalta, että Mattern on mennyt ulkomaille, kysymys ei nyt käsi-

57. Lisäksi Mattern on ammattikoulutuksensa vuoksi muuttanut opiskelijana toiseen jäsenvaltioon. Tämän tyyppinen oleskelu ulkomailla voi olla myös opiskelijan myöhemmän ammatissa etenemisen kannalta hyödyksi hänen kotijäsenvaltiossaan.⁴⁴ Palatessaan kotijäsenvaltioonsa opiskelija voi esimerkiksi osallistua jatkokoulutusohjelmiin tai aloittaa heti työn tekemisen tässä ammatissa. Matternille ja hänen aviopuolisolleen opiskelijoiden oleskeluoikeudesta annettusta direktiivistä seuraavat oikeudet on näin ollen pystyttävä toteuttamaan myös suhteessa hänen kotivaltioonsa Luxemburgiin.⁴⁵

43 – Vastaavasti myös edellä alaviitteessä 33 mainitut asiat D’Hoop (erityisesti 8 ja 29 kohta) ja Pusa (erityisesti 12, 17 ja 21 kohta) sekä asia C-403/03, Schempp, tuomio 12.7.2005 (Kok. 2005, s. I-6421, 40 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Toisin vielä asia C-112/91, Werner, tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-429, 16 ja 17 kohta), jonka yhteydessä unionin kansalaisten oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen sekä direktiivejä 90/364 ja 93/96 ei tosin vielä sovellettu; vrt. tästä myös julkisasiamies Léger’n 1.3.2005 antama ratkaisuehdotus asiassa C-152/03, Ritter-Coulais (51–62 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

44 – Ks. vastaavasti myös edellä alaviitteessä 33 mainitussa asiassa Kraus annettu tuomio, 18 kohta ja sitä seuraavat kohdat, joissa viitataan ulkomailla hankittuun akateemiseen tutkintoon.

45 – Vrt. tästä yksityiskohtaisemmin edellä ratkaisuehdotuksen 44–48 kohta.

42 – Edellä ratkaisuehdotuksen 30–39 kohta.

VI Ratkaisuehdotus

58. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa luxemburgilaisen Cour administrativen esittämään kysymykseen seuraavasti:

- 1) Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 11 artiklan mukaan yhteisön ulkopuolisen jäsenvaltion kansalaisella ei ole oikeutta yhteisön alueella ryhtyä palkattuun työhön muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa hänen aviopuolisonsa, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen, on työssä ja harjoittaa oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

- 2) Jos työntekijä palaa harjoitettuaan oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen takaisin siihen jäsenvaltioon, jonka kansalainen hän on, hänen aviopuolisollaan, joka on yhteisön ulkopuolisen valtion kansalainen, on asetuksen N:o 1612/68 11 artiklan mukaan oikeus ryhtyä mihin tahansa palkattuun työhön koko kyseisen jäsenvaltion alueella.